

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 czerwca 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Andrzej Struzik
Sędziowie:	SSA Sławomir Jamróg SSA Paweł Rygiel (spr.)
Protokolant:	st.sekr.sądowy Katarzyna Wilczura

po rozpoznaniu w dniu 30 czerwca 2016 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z powództwa O. D. i E. M.

przeciwko (...)Towarzystwu (...) S.A. (...)” w W.

o zapłatę

na skutek apelacji powodów i strony pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Nowym Sączu

z dnia 25 stycznia 2016 r. sygn. akt I C 660/14

1. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie V w ten sposób, że wskazane

w punktach I i III daty „25 stycznia 2016r.” zastępuje datami „2 stycznia 2014r.”;

2. w pozostałej części oddala apelacje powodów;

3. oddala apelację strony pozwanej w całości;

4. zasądza od strony pozwanej na rzecz powódki E. M. kwotę 4 007zł (cztery tysiące siedem złotych) oraz na rzecz powoda O. D. kwotę 5 400zł (pięć tysięcy czterysta złotych) tytułem kosztów postępowania apelacyjnego;

5. nakazuje ściągnąć od strony pozwanej na rzecz Skarbu Państwa- Sądu Okręgowego w Nowym Sączu kwotę 1 492 zł (jeden tysiąc czterysta dziewięćdziesiąt dwa złote) tytułem brakujących opłat od apelacji, od uiszczenia których powodowie byli zwolnieni.

SSA Sławomir Jamróg SSA Andrzej Struzik SSA Paweł Rygiel

UZASADNIENIE

Powódka, E. M., domagała się zasądzenia od (...)Towarzystwo (...) Spółki Akcyjnej (...) w W. kwoty 125.000 zł tytułem pozostałej części zadośćuczynienia oraz kwoty 80.000 zł tytułem pozostałej części odszkodowania za pogorszenie sytuacji życiowej – z ustawowymi odsetkami od obu kwot od dnia 19 grudnia 2013 r.

Z kolei powód O. D. domagał się zasądzenia od tego samego pozwanego kwoty 130.000 zł tytułem pozostałej części zadośćuczynienia oraz kwoty 85.000 zł tytułem pozostałej części odszkodowania za pogorszenie sytuacji życiowej – z ustawowymi odsetkami od obu kwot od dnia 19 grudnia 2013 r.

Zgłoszone roszczenia powodowie wywodził z faktu śmierci T. D. (ojca powoda i konkubenta powódki), za którą odpowiedzialność ponosił kierujący ubezpieczony od odpowiedzialności cywilnej u pozwanego ubezpieczyciela.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy zasądził od strony pozwanej na rzecz powódki e. M.:

- kwotę 75.000 zł tytułem zadośćuczynienia, z ustawowymi odsetkami od dnia 25 stycznia 2016 r. (pkt I sentencji);

- kwotę 50.000 zł tytułem odszkodowania, z ustawowymi odsetkami od dnia 2 stycznia 2014 r. (pkt II);

oraz na rzecz powoda O. D.:

- kwotę 100.000 zł tytułem zadośćuczynienia, z ustawowymi odsetkami od dnia 25 stycznia 2016 r. (pkt I sentencji);

- kwotę 65.000 zł tytułem odszkodowania, z ustawowymi odsetkami od dnia 2 stycznia 2014 r. (pkt II).

W pozostałej części Sąd powództwo oddalił i rozliczył koszty sądowe i koszty procesu.

Sąd I instancji ustalił, że T. D. pozostawał w związku konkubenckim z E. M. i z tego związku pochodziło dwoje dzieci – powód O. D. i A. D. – obaj urodzeni w dniu (...)r.

T. D. zmarł w dniu 4 listopada 2013 r., na skutek obrażeń doznanych w wypadku samochodowym, którego sprawcą był M. M. (2), ubezpieczony od odpowiedzialności cywilnej u pozwanego ubezpieczyciela.

Sąd poczynił szczegółowe ustalenia dotyczące sytuacji życiowej i majątkowej rodziny powoda, jak też skutków, jakie na sytuację rodzinną, majątkową i psychiczną powodów miała śmierć ojca. W szczególności wskazał, że zmarły był osobą rodzinną i ugodową, chętnie zajmującą się synami. Był pomocny w pracach domowych. Rodzina pozostawała na jego utrzymaniu, a jego dochody z roku na rok wzrastały. Był tynkarzem.

Rodzina zamieszkiwała w domu rodzinnym T. D.. Jego śmierć wiązała się nie tylko ze skutkami w sferze przychylnej powodów. Musiała się ona wyprowadzić z dotychczasowego miejsca zamieszkania – rodzina zmarłego nie akceptowała nieformalnego związku powódki z T. D..

Sąd, w oparciu o opinie biegłych, w sposób szczegółowy wskazał także na zakres przeżyć psychicznych każdego z powodów, związanych ze śmiercią ich partnera i ojca.

Sąd ustalił, że roszczenia powodów zostały zgłoszone ubezpieczycielowi pismem z dnia 21 listopada 2013 r., a w piśmie tym powódka domagała się wypłaty 150.000 zł zadośćuczynienia oraz 100.000 odszkodowania za pogorszenie sytuacji życiowej, a na rzecz małoletniego powoda - 200.000 zł zadośćuczynienia oraz 100.000 odszkodowania za pogorszenie sytuacji życiowej. Pozwany zakład ubezpieczeń, decyzją z dnia 19 grudnia 2013 r., przyznał O. D. kwotę 20.000 zł z tytułu zadośćuczynienia i 15.000 zł z tytułu odszkodowania oraz E. M. kwotę 25.000 zł z tytułu zadośćuczynienia i 25.000 zł z tytułu odszkodowania

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy uznał zgłoszone roszczenie za częściowo uzasadnione. Znajduje ono oparcie w art. 822 § 1 k.c. i art. 34 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz.U. z 2013 r., poz.392 ze zm) oraz art. 446 § 3 i k.c. i art. 446 § 4 k.c.

Odnosząc przesłanki przyznania zadośćuczynienia za doznana krzywdę pozostającą w związku ze śmiercią osoby bliskiej, określone art. 446 § 4 k.c., Sąd uznał, że odpowiednią sumą z tego tytułu należną powodowi O. D. jest kwota 120.000 zł. Uwzględniając zatem, że powodowi została już wypłacona kwota 20.000 zł, zasadne było zasądzenie na jego rzecz dalszych 100.000 zł.

Z kolei – w ocenie Sądu – zakres krzywdy powódki uzasadnia przyznanie jej zadośćuczynienia w kwocie 100.000 zł. Skoro zatem strona pozwana wypłaciła jej już kwotę 25.000 zł, to zasadne jest zasądzenie z tego tytułu dalszej kwoty 75.000 zł.

W zakresie odszkodowania za pogorszenie sytuacji życiowej powoda na skutek śmierci ojca, znajdującego podstawę w przesłankach określonych § 3 art. 446 k.c., Sąd uznał, iż powodowi należy się kwota 80.000 zł. Wobec wypłacenia powodowi z tego tytułu kwoty 15.000 zł przez ubezpieczyciela, zasadne było zatem zasądzenie dalszej kwoty 65.000 zł.

Odnosząc powódki, Sąd ustalił należne jej odszkodowanie na kwotę 70.000 zł, co – wobec wypłaty jej przez stronę pozwaną z tego tytułu kwoty 20.000 zł – uzasadnia zasądzenie dalszej kwoty 50.000 zł

Sąd zasądził odsetki od w/w kwot odwołując się do treści art. 481 k.c. Odnosząc świadczenia odsetkowego od zasądzonych kwot zadośćuczynienia uznał, iż skoro ustalił wysokość zadośćuczynienia dopiero po przeprowadzeniu postępowania dowodowego, to zasadne jest zasądzenie odsetek od daty wyrokowania. W zakresie natomiast odsetek od kwot zasądzonych tytułem odszkodowania Sąd wskazał, iż w tej części zastosowanie znajduje art. 14 ust.1 i 2 cyt. wcześniej ustawy z dnia 22 maja 2003 r., zgodnie z którym odszkodowanie winno być wypłacone przez ubezpieczyciela w terminie 30 dni od dnia złożenia przez poszkodowanego zawiadomienia o szkodzie. Skoro zatem zgłoszenie powoda z dnia 21 listopada 2013 r. dotarło do ubezpieczyciela w dniu 2 grudnia 2013 r., to zasadne jest zasądzenie odsetek od dnia 2 stycznia 2014 r.

O kosztach postępowania Sąd orzekł na podstawie art. 100 k.p.c.

Od powyższego orzeczenia apelację wniosły obie strony.

Powodowie, ograniczając zakres apelacji do początkowej daty świadczenia odsetkowego od kwot zadośćuczynienia i domagając się zmiany wyroku w zaskarżonej części poprzez zasądzenie odsetek ustawowych od kwoty 75.000 zł (pkt I sentencji) oraz od kwoty 100.000 zł (pkt III sentencji) od dnia 19 grudnia 2013 r., w miejsce odsetek zasądzonych od dnia wyrokowania. Nadto apelujący wnieśli o zasądzenie na ich rzecz kosztów postępowania apelacyjnego. Powodowie zarzucili naruszenie art. 455 k.c. w zw. z art. 481 k.c.

Strona pozwana, zaskarżając wyrok w części (co do kwoty 20.000 zł zadośćuczynienia i 10.000 zł odszkodowania zasądzonych na rzecz powódki oraz 40.000 zł zadośćuczynienia i 10.000 zł odszkodowania na rzecz powoda, jak też co do kosztów procesu), zarzuciła naruszenie przepisów postępowania tj.:

- art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 6 k.p.c. poprzez dokonanie dowolnej a nie swobodnej oceny dowodów, nieuwzględnieniu zasad prawidłowego rozumowania i zasad wiedzy oraz doświadczenia życiowego, co w konsekwencji doprowadziło do nieprawidłowego przyjęcia, iż powódka i powód wykazali zasadność dochodzonych w niniejszej sprawie roszczeń;

- art. 233 k.p.c. poprzez sprzeczność istotnych ustaleń z treścią zgromadzonego materiału dowodowego, polegających na ustaleniu błędnego stanu faktycznego, a to dowodu z opinii biegłego psychologa – co do stanu psychicznego każdego z powodów – co doprowadziło do ustalenia rozmiaru krzywdy każdego z powodów na poziomie nieadekwatnym do okoliczności faktycznych sprawy.

Apelujący ubezpieczyciel zarzucił także naruszenie przepisów prawa materialnego tj. art. 446 § 3 k.c. i art. 446 § 4 k.c., poprzez dokonanie ich niewłaściwej wykładni, skutkiem czego było zasądzenie rażąco wygórowanych kwot tytułem zadośćuczynienia oraz rażąco wygórowanych kwot tytułem odszkodowania.

Strona pozwana wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez: obniżenie zasądzonych na rzecz E. M. kwot – do 55.000 zł tytułem zadośćuczynienia i do 40.000 zł odszkodowania; obniżenie zasądzonych na rzecz O. D. kwot – do 60.000 zł tytułem zadośćuczynienia i do 45.000 zł odszkodowania; zasądzenie od każdego z powodów kosztów procesu. Jako wniosek ewentualny strona pozwana wniosła o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania. Nadto wniosła o zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Obie strony wniosły o oddalenie apelacji przeciwnika procesowego i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Ustalenia dokonane w pierwszej instancji są prawidłowe i Sąd Apelacyjny przyjmuje je za własne. Zostały dokonane w oparciu o wszystkie zaoferowane dowody, a ich ocena mieści się w granicach wyznaczonych art. 233 § 1 k.p.c.

Całkowicie chybione są zarzuty strony pozwanej skierowane przeciwko podstawie faktycznej wyroku. Podkreślenia przy tym wymaga, że z treści apelacji nie wynika, jakie konkretnie fakty są przez pozwanego ubezpieczyciela kwestionowane.

Nie może odnieść skutku twierdzenie tego apelującego, że powodowie nie wykazali okoliczności faktycznych związanych z zakresem ich przeżyć psychicznych wynikających z faktu śmierci T. D.. Sąd Okręgowy przeprowadził dowód z opinii biegłego psychologa, którego konkluzje w tym zakresie nie budzą wątpliwości. Twierdzenie, że przedmiotowe okoliczności mogły wynikać wyłącznie z opinii biegłego psychiatry nie jest trafne. Zważyć należy, że ustalony zakres przeżyć psychicznych powodów związanych ze śmiercią osoby bliskiej odpowiada typowym, występującym w podobnych przypadkach, przy uwzględnieniu specyfiki sytuacji życiowej każdego z powodów. Stąd wymaganie prowadzenia dalszego postępowania dowodowego w tym zakresie było zbędne.

Zauważenia także wymaga, że treść uzasadnienia podniesionych przez stronę pozwaną w/w zarzutów wskazuje, iż zasadnicza argumentacja w nich zawarta odwołuje się do nie wykazania bliżej nieokreślonych okoliczności faktycznych oraz takich elementów, które wiążą się z zastosowaniem przepisów prawa materialnego. W tym zakresie argumentacja ta nie odnosi się do podstawy faktycznej wyroku.

Sąd Apelacyjny w pełni podziela argumentację prawną Sądu I instancji, w tym tak co do wykładni art. 446 § 3 i 4 k.c., jak też przyczyn, dla których ta wykładnia uzasadniała przyznanie powodom kwot w zasądzonej wysokości.

Ponad rozważania Sądu Okręgowego wskazać należy, że z treści § 3 art. 446 k.c. wynika, iż roszczenie odszkodowawcze związane ze znacznym pogorszeniem sytuacji życiowej na skutek śmierci zmarłego, obejmuje szeroko rozumiane szkody majątkowe, często nieuchwytnie i trudne do obliczenia, prowadzące do znacznego pogorszenia sytuacji życiowej osoby najbliższej. Obejmuje zarówno straty wynikające z pogorszenia sytuacji materialnej, jak i utratę realnej możliwości polepszenia warunków życia, czy też straty wynikające z pogorszenia sytuacji życiowej na skutek silnego przeżycia psychicznego na skutek śmierci osoby bliskiej, jak też szkody, które nie mają bezpośredniego charakteru materialnego, ale polegają na obiektywnym pogorszeniu pozycji życiowej danej osoby w świecie zewnętrznym. Obejmuje przy tym zarówno szkody obecne jak i przyszłe, które dają się ocenić materialnie.

Dla oceny zasadności przedmiotowego roszczenia konieczne jest porównanie sytuacji życiowej rodziny zmarłego poszkodowanego przed jego śmiercią oraz czy i na ile uległa ona pogorszeniu wskutek jego śmierci.

Szczegółowe porównanie sytuacji rodziny powodów dokonane przez Sąd Okręgowy prowadzi do przyjęcia zasadności kwestionowanego rozstrzygnięcia. Nie ulega wątpliwości, że sytuacja życiowa E. M. na skutek śmierci jej partnera

uległa pogorszeniu. Wystarczy wskazać na zakres pomocy osobistej świadczonej przez D., fakt, iż to na jego utrzymaniu pozostawała rodzina oraz – co stanowi szczególny element w sytuacji powódki – fakt, że utraciła ona miejsce zamieszkania, z którym wiązała swoją przyszłość. Skutkiem niewątpliwie natury majątkowej jest zatem i to, że powódka musi podjąć działania dla zapewnienia innego miejsca zamieszkania dla siebie i dzieci.

Brak jest także wątpliwości co do zakresu skutków śmierci T. draga na sytuacji życiową małoletniego O. D.. W ramach przyznanego mu odszkodowania muszą się przecież mieścić i takie elementy o charakterze majątkowym, jak świadczenie osobistej pomocy i opieki, w tym także mające znaczenie dla szans życiowych dziecka.

W pełni na aprobatę zasługuje także całość rozważań Sądu Okręgowego odnoszących się do przesłanek określonych art. 446 § 4 k.c. i wysokości sum przyznanых powodowi tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę.

Zauważenia także wymaga, że znane jest Sądowi z urzędu, iż w prawomocnie zakończonej sprawie (I ACa 475/16) zasądzono od strony pozwanej na rzecz brata bliźniaka powoda tj. na rzecz A. D. kwoty z tytułu zadośćuczynienia i odszkodowania w tożsamej wysokości, co w niniejszej sprawie. Orzeczenie Sądu I instancji w w/w sprawie nie było kwestionowane przez stronę pozwaną. Nie sposób zatem zrozumieć, z jakich przyczyn – zdaniem pozwanego ubezpieczyciela – należy różnicować sytuację braci bliźniaków co do skutków związanych ze śmiercią ich ojca.

Bezzasadne są zarzuty strony pozwanej, kwestionujące trafność rozstrzygnięcia o kosztach procesu. Koszty te zostały prawidłowo wyliczone przez Sąd I instancji, z odwołaniem się do reguł określonych art. 100 zd. 1 k.p.c.

Powyższe prowadzi do oceny, że apelacja strony pozwanej nie jest uzasadniona.

Trafna jest natomiast apelacja powodów.

Roszczenie z tytułu zadośćuczynienia jest świadczeniem pieniężnym nieterminowym, a zatem jego wymagalność – co do zasady – związana jest z wezwaniem zobowiązanego do zapłaty. Tym niemniej zwrócić należy uwagę na specyfikę przedmiotowego świadczenia. Jest zasadą, że naprawieniu podlega tylko szkoda majątkowa, a wyjątkiem od niej jest przyznanie zadośćuczynienia w wypadkach wskazanych w ustawie. W tych przypadkach ustawa przewiduje, że poszkodowanemu sąd może przyznać „odpowiednią sumę tytułem zadośćuczynienia”. Ma ono charakter fakultatywny – jego przyznanie nie jest obligatoryjne i zależy od uznania i oceny sądu w konkretnych okolicznościach sprawy. Fakultatywność zadośćuczynienia nie oznacza dowolności, jak też nie wpływa na przyjęcie, że zobowiązanie do jego zapłaty ma charakter bezterminowy, a o wymagalności tego roszczenia decyduje wierzyciel poprzez wezwanie dłużnika do zapłaty. Oznacza jedynie tyle, że – z uwagi na specyfikę tego świadczenia – nie przysługuje ono w sposób automatyczny w razie istnienia krzywdy. O tym, czy zadośćuczynienie przysługuje nie jest więc wystarczające ustalenie bezprawności naruszenia, lecz konieczne jest także ustalenie okoliczności faktycznych sprawy, od istnienia których zależy przyznanie zadośćuczynienia jak i jego wysokość. Określenie jego wysokości musi być dokonane z uwzględnieniem wszystkich okoliczności mających wpływ na rozmiar doznanej krzywdy, a z woli ustawodawcy sąd orzekający ma swobodę w ustaleniu wysokości zadośćuczynienia. Ocena musi być dokonana z odwołaniem się do całokształtu okoliczności faktycznych, co pozwala uwzględnić indywidualne właściwości i subiektywne odczucia osoby pokrzywdzonej.

Z uwagi na powyższe, o dacie początkowej świadczenia odsetkowego przy zasądzeniu zadośćuczynienia decyduje to, na jaką datę ukształtował się stan faktyczny będący podstawą oceny wysokości przedmiotowego świadczenia. O ile stan taki został ukształtowany w dacie wezwania do zapłaty, a co za tym idzie - wysokość zadośćuczynienia jest oceniana z odwołaniem się do tych okoliczności faktycznych, to odsetki należą się od daty wezwania do zapłaty. O ile jednak podstawą oceny są także okoliczności faktyczne, które miały miejsce pomiędzy datą wezwania do zapłaty a datą wyrokowania, to odsetki należą się od daty ustalenia wysokości zadośćuczynienia przez Sąd.

W niniejszej sprawie brak jest podstaw do uznania, że w dacie wezwania strony pozwanej do zapłaty nie były znane wszystkie okoliczności, od istnienia których zależy ustalenie wysokości należnego powodowi zadośćuczynienia. W szczególności wskazać należy, że sprawa miała charakter typowy, jak też znane były podstawowe okoliczności związane

z sytuacją życiową powoda. Nadto nie jest uzasadnione odwoływanie się do trudności w ustaleniu wysokości szkody, co mogłoby prowadzić do przekroczenia 30-dniowego terminu do wypłaty należnego świadczenia, określonego art. 817 § 1 k.c. i art. 14 ust.1 cyt. wyżej ustawy. Nie można także uznać, że pomiędzy datą zgłoszenia szkody a datą wyrokowania nastąpiła na tyle istotna zmiana w sile nabywczej pieniądza, by przyjąć, że na wysokość zadośćuczynienia wpływ miała odmienna wartość pieniądza istniejąca w dacie wydania przez Sąd I instancji zaskarżonego wyroku.

Stąd prawidłowym jest przyjęcie, iż świadczenie odsetkowe należy się każdemu z powodów od daty wezwania do zapłaty, przy uwzględnieniu dodatkowego, 30-dniowego terminu określonego art. 817 k.c. oraz art. 14 ust.1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych tj. od dnia 2 stycznia 2014 r.

Dalej idąca apelacja powodów nie może odnieść skutku. W szczególności okoliczność, że część świadczenia została przez ubezpieczyciela wypłacona przed upływem określonego ustawą terminu, bo w dniu 19 grudnia 2013 r., nie powoduje, iż roszczenie w pozostałej części stało się wymagalne.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd orzekł na podstawie art. 100 zd. 2 k.p.c. uwzględniając, że powód „uległ tylko co do nieznaczej części swego żądania”. Na zasądzone koszty składa się opłata wynagrodzenia pełnomocnika, ustalona na podstawie § 2 pkt 5 w zw. z § 10 ust.1 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2015 r., poz. 1800) oraz – w przypadku powódki - kwota uiszczonych opłat od apelacji

Na podstawie art. 113 ust.1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, obciążono stronę pozwaną, jako przegrywającą, kosztami sądowymi (opłatą od apelacji), od uiszczenia której powód był zwolniony.

SSA Paweł Rygiel SSA Andrzej Struzik SSA Sławomir Jamróg